

Instrumental s prijedlogom *s* ili bez njega

Instrumental se često određuje kao padež s najviše značenja i sintaktičkih uloga. Besprijedložni se instrumental može pojaviti u ulozi predikata kad se njime identificira ili opisuje sudionik na mjestu subjekta (*On je postao predsjednikom.*), u ulozi objekta kad označuje predmet radnje (*Bavi se hrvatskim jezikom.*) ili obvezno sredstvo (*On reže meso nožem.*), u ulozi priložne oznake kad označuje vrijeme (*Subotom idem u trgovinu.*), prostor (*Idem ulicom.*), način (*Pjeva veselim glasom.*) i dr. Instrumental s prijedlogom *s* može se pojaviti u ulozi objekta uz uzajamne glagole (*Navijači se tuku s policijom.*), u ulozi priložne oznake sa značenjem društva (*Pijem kavu s prijateljicom.*), načina (*Čekamo rezultate s nestrpljenjem.*), vremena (*S vremenom je rolanje postalo natjecateljski sport.*) i dr.

Kao što je dobro poznato, instrumental sredstva izražava se besprijedložnim instrumentalom, dok instrumental društva prijedložnim. Prijedlog *s* pogrešno se umeće i kad je riječ o instrumentalu sredstva (**Hrane se s ribom.*), pa čak i kad je riječ o predmetu radnje (**Vlasnik upravlja s poljoprivrednim zemljištima.*). U tim slučajevima umetanje prijedloga *s* opravdano je ispred nesklonjivih brojeva (*On upravlja s pet župa.*) i drugih nesklonjivih riječi (*Manipulirao je s Ines.*) kako bi se označio padež.

NE	DA
Bavi se s hrvatskim jezikom.	Bavi se hrvatskim jezikom.
On reže meso s nožem.	On reže meso nožem.
Vlasnik upravlja s poljoprivrednim zemljištima.	Vlasnik upravlja poljoprivrednim zemljištima.
Sa svakim danom postajao je sve naporniji.	Svakim danom postajao je sve naporniji.
Vremenom je rolanje postalo natjecateljski sport.	S vremenom je rolanje postalo natjecateljski sport.

Sredstvo je sudionik radnje kojim upravlja drugi sudionik kako bi izvršio radnju i sredstvo s njim čini cjelinu u trenutku vršenja radnje te mu je na neki način podređeno. Isti je slučaj i sa sudionikom koji je predmet radnje, a kojim sudionik u nominativu

raspolaze i kojim dominira (npr. *upravljati državom*). Instrumental s prijedlogom *s* obično podrazumijeva dva samostalna sudionika radnje, pa će se upotrebljavati uz uzajamne glagole (*svađati se s kim*, *grliti se s kim*, *družiti se s kim*). Valja naglasiti kako rečenice *Ivan i Ana grle se.* i *Ivan se grli s Anom.* nemaju u potpunosti jednako značenje. Kad su oba sudionika u nominativu, ističe se njihova ravnopravnost, dok je u rečenicama s instrumentalom istaknut sudionik u nominativu kao pokretač radnje, važniji sudionik, sudionik koji ima kontrolu nad radnjom ili zbog kojega drugog razloga. S prijedlogom *s* instrumental se upotrebljava u ulozi priložne oznake društva, odnosno kad glagol ne zahtijeva uključenost dvaju sudionika, nego je za izvršenje radnje dovoljan jedan, a instrumentalom s prijedlogom *s* označen je sudionik koji sa sudionikom na mjestu subjekta simultano vrši radnju i ima isti cilj (*Pijem kavu s prijateljicom.*) te u značenju pseudosocijativa ili načina kad je instrumentalom označeno što neživo (*Trčim s utezima na nogama.*).

Iz značenja sredstva i društva, koja su najčešća značenja besprijedložnoga odnosno prijedložnoga instrumentala, razvila su se druga značenja instrumentala. Način i vrijeme mogu se izraziti i s prijedlogom i bez njega, uz određene razlike.

Načinskim instrumentalom izražava se kakva je radnja, kojom se brzinom odvija, kojim intenzitetom, jačinom i sl. O značenju glagola ovisi koja će se imenica pojaviti u instrumentalu jer se opisuje sama radnja. Sama imenica nije dovoljno informativna bez konteksta (**hodati korakom*, **govoriti glasom*), nego je potreban pridjev koji će odrediti kakvoću radnje (*hodati brzim korakom*, *govoriti nježnim glasom*). U tim primjerima uočava se značenje sredstva i načina. Instrumental će se upotrijebiti s prijedlogom *s* kad se označuje kakav osjećaj, osobina ili raspoloženje koje prati vršitelja dok vrši radnju i tako je načinski određuje (*Radi svoj posao s ljubavlju.*, *Djeca su s nestrpljenjem čekala subotu.*). U tome slučaju ljubav ili nestrpljenje nisu sredstvo kojim se vrši radnja. Radnju također može pratiti vidljivo očitovanje raspoloženja ili osjećaja, primjerice *Otac se i danas sa suzama u očima prisjeća te večeri.* ili *Djeca su crtala sa smiješkom na licu.*, što znači da se s tugom, nostalgijom, sjetom prisjećao te večeri odnosno da su djeca crtala s veseljem.

Instrumental s prijedlogom *s* i bez prijedloga pojavljuje se u značenju vremena. Besprijedložni se instrumental upotrebljava kad želimo označiti da je radnja trajala dulje vrijeme bez prekida, odnosno neodređeno dugo (*On može satima govoriti o toj temi.*), a u toj se ulozi pojavljuju imenice koje označuju kakvu mjeru vremena (*sat*, *dan*, *tjedan*, *mjesec* i sl.). Zatim za radnju koja se ponavlja, odnosno u određenome razdoblju vrši se radnja (*Subotom, nedjeljom i praznikom Poliklinika ne radi.*), a u instrumentalu se pojavljuju imenice koje označuju dane u tjednu ili druge imenice koje se odnose na dane u tjednu (*vikend*, *praznik*, *blagdan* i sl.). Usporednost između prolaska vremena i jačine radnje ili stanja uočava se u primjerima *Svakim danom postajao je sve naporniji.*, u kojemu je pridjev u komparativu, ili *Budući da su bez hrane i zraka, svakim satom smanjuje se mogućnost da će preživjeti.*, u kojemu se glagolom naglašava gradacija. Instrumental s prijedlogom *s* u vremenskome značenju upotrebljava se kad je osim usporednosti

između vremenskoga odsječka i trajanja glagolske radnje naglašen i socijativni odnos te odnos uzročnosti ili uzročno-posljedični odnos, kao u primjeru *S njegovim dolaskom u školstvu su se počele događati pozitivne promjene*.

Instrumental s prijedlogom *s* pojavljuje se i kao nesročni atribut (postmodifikator) kad je njime označen dio vršitelja (agensa) koji je neotudiv (dio tijela) ili otudiv (kakav predmet). Može biti riječ o stalnome svojstvu (*djevojka s plavim očima*) ili privremenome (*djevojka s raspuštenom kosom*). Kad je riječ o dijelu tijela, obvezan je pridjev (*žena s plavom kosom*) koji se može izostaviti ako je

kontekstno poznat, pa tako ako govorimo o ženi s kosom, pretpostavlja se da ima posebnu kosu po kojoj je govornici znaju. Instrumental s prijedlogom *s* može se zamijeniti genitivom kad se svojstvo odnosi na sudionika u cjelini (*žena plave kose*), pridjevom, ako postoji, (*plavokosa žena*) ili zavisnom rečenicom s glagolom *imati* (*žena koja ima plavu kosu*). Nije ga moguće zamijeniti genitivom kad se svojstvo ne odnosi na sudionika u cjelini, nego na pojedini dio tijela (*krupne oči s dugim trepavicama*, **krupne oči dugih trepavica*), kad se izdvaja kakvo negativno svojstvo, odnosno bolest ili tjelesni nedostatak (*osobe s upalom pluća*, **osobe upale pluća*) te kad nije riječ o fizičkome svojstvu (*predavač s dugogodišnjim iskustvom*, **predavač dugogodišnjega iskustva*). Kad je riječ o otudivome dijelu, pridjev nije obvezan (*čovjek s naočalama*) te se prijedložna skupina ne može zamijeniti genitivom (**čovjek naočala*). Instrumental s prijedlogom *s* upotrijebit će se i kad se navodi od čega je što sastavljeno (*knjiga sa slikama*) ili što je dodano, primjerice, kojoj namirnici (*čaj s medom*).

Sažmimo rečeno. Beprijedložni instrumental upotrebljava se kad jedan sudionik dominira drugim jer je njegov sastavni dio ili djeluje kao njegov produžetak te u značenjima koja su se razvila iz značenja sredstva. Instrumental s prijedlogom *s* upotrebljava se kad imamo dva samostalna sudionika, odnosno dva odvojena entiteta te u slučajevima u kojima je istaknuta socijativna sastavnica.